

SINFDAN TASHQARI ISHLARNI TASHKIL ETISH

Ne'matov Oybek Erkin o'g'li

Shahrisabz davlat pedagogika instituti,

Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasasi assistant o'qituvchisi

E-mail: oybek.nematov1991@gmail.com

Boyqulova Odina Xayitmurot qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 3- kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17983874>

Annotatsiya. Sinfdan tashqari ishlar o'quvchilarning darsdan bo'sh vaqtlaridagi o'quv – tarbiya jarayonini to'ldiradi va kengaytiradi. O'quvchilarning mustaqil bilim olishlariga, ijobiy qobiliyatlarini, Tashabbuskorligini oshirishiga imkoniyat yaratadi. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning sinfdan tashqari Ishlarini tashkil etishning maqsadi, mazmuni, shakllari, vositalarini ko'rib chiqamiz.

Kalit so'zlar: Dars, ta'lim, sinfdan tashqari ishlar, metod, shakl, vosita.yul usul, tarbiya, bilim, boshlang'ich, imkoniyat.

Аннотация: Внеклассная деятельность дополняет и расширяет образовательный процесс учащихся в свободное от учебы время. Он предоставляет учащимся возможность учиться самостоятельно, развивать позитивные навыки и проявлять инициативу. В данной статье мы рассмотрим цель, содержание, формы и средства организации внеурочной деятельности учащихся на уроках математики в начальной школе.

Ключевые слова: Урок, образование, внеклассная работа, метод, форма, средство. путь, способ, воспитание, знание, начало, возможность.

Abstract: Extracurricular activities complement and expand the educational process of students during their free time. It provides opportunities for students to learn independently, develop positive skills, and develop initiative. In this article, we will examine the purpose, content, forms, and means of organizing students' extracurricular activities in elementary school mathematics classes.

Keywords: Lesson, education, extracurricular activities, method, form, means. way, method, upbringing, knowledge, beginning, opportunity.

Kirish: Ta'lim jarayoni har doim darslikdagi bilim bilan cheklanishi kerak deb hisoblash noto'g'ri bo'ladi. Chunki har bir o'quvchining fikrlash, ijodiy va amaliy ko'nikmalari darslarda faqat nazariy bilimlar bilan cheklanib qolmasligi kerak. Zamonaviy ta'lim tizimi shuni ko'rsatadiki, talabaning to'liq rivojlanishi uchun nafaqat darslar, balki sinfdan tashqari ishlar ham muhim ahamiyatga ega. Sinfdan tashqari ishlar o'quvchilarning bilimini chuqurlashtirish, ularning qiziqishlarini rag'batlantirish, ijtimoiy va jismoniy rivojlanishiga yordam beruvchi vosita sifatida qaraladi.

Asosiy qism: Sinfdan tashqari ishlar o'quvchilarning ilmiy faolligini oshiradi. Masalan, fan bo'yicha mini-laboratoriya ishlari yoki tajribalar, muammo yechish vazifalari, viktorinalar va intellektual o'yinlar orqali o'quvchilar nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash imkoniga ega bo'ladi. Bu esa nafaqat bilimni mustahkamlash, balki o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, sinfdan tashqari ishlar o'quvchilarda ijodiy yondashuvni shakllantiradi. Masalan, teatr sahnalari, rasm, she'r yoki maqola yozish kabi ijodiy faoliyatlar orqali talaba o'z fikrini erkin ifodalashga, yangi g'oyalar yaratishga o'rganadi.

Sinfdan tashqari ishlar jamoaviy ishlash va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. O'quvchilar jamoalarda ishlash orqali bir-birini tinglash, fikrlarni muhokama qilish, vazifalarni taqsimlash kabi muhim ijtimoiy ko'nikmalarni egallaydilar. Shu bilan birga, sport va sog'lom turmush bilan bog'liq faoliyatlar jismoniy rivojlanish, raqobat ruhini shakllantirish va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish imkonini beradi. Masalan, mini-musobaqalar, sport o'yinlari va yugurish tadbirlari nafaqat jismoniy faollikni oshiradi, balki talabalarda g'alaba qozonish va mag'lubiyatni qabul qilish qobiliyatini ham shakllantiradi.

Sinfdan tashqari ishlar o'quvchilarning mavzuga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Odatda darslarda faqat nazariy bilimlar beriladi, va bu ba'zi o'quvchilar uchun qiziqarsiz bo'lishi mumkin. Sinfdan tashqari ishlar esa bilimni amaliyot bilan bog'lab, talabalarda o'rganilayotgan mavzuga qiziqish uyg'otadi. Masalan, tarix fani bo'yicha muzeyga sayohat yoki geografiya bo'yicha tabiat kuzatuvi o'quvchilar uchun mavzuni yanada jonli va tushunarli qiladi.

Shuningdek, sinfdan tashqari ishlar talabaning shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Talaba o'zining qiziqishlari va iste'dodlarini aniqlash, o'zini sinab ko'rish va yangi qobiliyatlarni rivojlantirish imkoniga ega bo'ladi. Bu esa ularni kelajakda kasb tanlashda va hayotiy qarorlar qabul qilishda yordam beradi. Shu bilan birga, sinfdan tashqari ishlar talabaning mas'uliyat hissini oshiradi, o'z ishini rejalashtirish, vaqtni to'g'ri taqsimlash va natijani baholash kabi muhim ko'nikmalarni shakllantiradi.

Sinfdan tashqari ishlar o'quvchilarni barkamol shaxs sifatida shakllantirish va ularni hayotga tayyorlashda keng imkoniyatlar yaratadi. Sinfdan tashqari ishlarga o'quvchilar bilan o'tkaziladigan va ularga tarbiya hamda bilim berishga qaratilgan turli xil mashg'ulotlar tizimi kiradi. Bunday mashg'ulotlar pedagogik jamoa, sinf rahbari, yoshlar tashkilotlari rahbarligi va bolalarning o'z-o'zini boshqarish tashkilotlari tomonidan darsdan tashqari vaqtda uyushtiriladi. O'quvchilarning sinfdan tashqari ishlarni tashkil etishda o'quvchilar saroylari, yosh texniklar, yosh tabiatshunoslar, yosh sayyohlar klubi va maktabdan tashqari boshqa muassasalar katta yordam beradi. Sinfdan tashqari ishlarning asosiy shakllari sifatida ommaviy ishlar (maktab klublaridagi tadbirlar, kecha, munozara va tanlovlar o'tkazish, viktorina va ko'rgazmalar uyushtirish, tabiat qo'yniga, maktab va muzeylarga ekskursiyalarga chiqish), to'garak ishlari (o'quvchilarning turli to'garaklar, sport seksiyalari, ansamblardagi qatnashishlari), mustaqil ishlar (o'quvchilarning sinfdan tashqari o'qishi, kolleksiya to'plashi, texnika, musiqa, tasviriy san'at, chizmachilik va sh.k. bilan mustaqil shug'ullanishi) ni ko'rsatish mumkin.

O'zbekiston Respublikasining istiqloлга erishuvi hamda o'z mustaqil Siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy yo'liga ega bolishi, xalq xojaligining turli sohalarida, Jumladan xalq ta'limi tizimida ham o'sib kelayotgan yosh avlod ta'lim-tarbiyasi Bilan bog'liq jarayonini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Hozirgi paytda, Fan va madaniyatning eng so'nggi yutuqlari asosida kelajagimiz bolgan yosh Avlodni hayotga tayyorlashning samarali shakl va uslublarini izlash nihoyatda zarurdir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Manaviyat va marifat» Jamoatchilik markazi faoliyatini yanada takomillashtirish va samaradorligini Oshirish togrisida»gi farmonida ko'rsatilganidek, jamiyatda yuksak ma'naviy Fazilatlarini kamol toptirish, milliy mafkurani shakllantirish, yoshlarni boy Madaniy merosimiz, tarixiy an'analarimizga, umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, Vatanga muhabbat, istiqloл g'oyalariga sadoqat ruhida tarbiyalash Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan barcha islohotlarning hal qiluvchi Omilidir. Sinfdan

tashqari ishlarning samaradorligini oshirish avvalo komil insonni Shakllantirishning eng zamonaviy va qulay yo'nalishlarini topib joriy etishga bog'liq.

Ushbu Konsepsiya ham xuddi shu maqsadda, shaxs kamoloti Bosqichlarini belgilab olishga yonaltirilgan. Maktabda tarbiyaviy ishlarni aniq rejalashtirmasdan uning mazmuni, shakl va usullarini aniqlamasdan, ma'lum bir tizimga solmasdan turib ko'zda tutilgan maqsadga erishish qiyin. Sinfdan tashqari ishlarning tarbiyaviy ta'siri ko'p darajada o'quv jarayonini tashkil etish saviyasiga hamda o'quvchilar jamoasining xilma-xil ishlarni qanday yo'lga qo'yilganligiga bogliqdir. Sinfdan tashqari faoliyat majburiy dastur bilan chegaralanmaydi, balki yoshlari har xil o'quvchilarni ixtiyoriy ravishda birlashtiradi. Ularning tashabbusi asosida ishlarni amalga oshiradi, fanga qiziqtiradi, ularni xalqning madaniy hayoti muhitiga olib kiradi. Sinfdan va maktabdan tashqari ishlarga rahbarlik qiluvchi tashkilotchilarning vazifalari ham kop qirralidir.

Sinfdan va maktabdan tashqari Ishlarning tashkilotchisining vazifalariga quyidagilar kiradi:

1. Darsdan tashqari tarbiyaviy ishlarni rejalashtirish va amalga oshirishni nazorat qilish.
2. O'quvchilarning sinfdan va maktabdan tashqari ko'p qirrali ishlarni o'quvchilar tashkilotlari sinf faollari yordamida yo'lga qoyish.
3. Sinfdan va maktabdan tashqari ishlar yo'nalishiga bevosita rahbarlik qilgan holda o'qituvchilar, sinf rahbarlari, ota-onalari, sinf faollariga uslubiy yordam ko'rsatish.
4. Umummaktab va maktablararo o'tkaziladigan eng muhim tarbiyaviy tadbirlarda qatnashish.
5. O'quvchilarning bo'sh vaqtlarini tashkil qilishda tarbiya va madaniyat muassasalari hamda jamoatchilik kuchidan keng foydalanish. Bu borada tashkilotchilar faolligini uchta asosiy tomonini korish mumkin: tashkilotchilik, uslubiy va mamuriy

Boshlang'ich sinflarni sinfdan tashqari ishlarini tashkil etishni matematika Darslari misolida ko'rib chiqamiz. Matematikadan sinfdan tashqari ishlar deyilganda o'quvchilarning darsdan Tashqari vaqtda tashkil qilingan, dastur bilan bog'liq bo'lgan material asosida Ixtiyoriylik prinsipiga asoslangan mashg'ulotlar tushuniladi.

O'z mazmuni bo'yicha u davlat dasturi bilan cheklanmagan. Ammo Matematik material o'quvchilarning bilimlari va malakalariga mos ravishda Bo'lishi kerak. Sinfdan tashqari mashg'ulot ixtiyoriylik prinstipi asosida quriladi. Darslar 45 minutga rejalashtirilgani holda sinfdan tashqari mashg'ulotlar Mazmuniga va o'tkazilish formalariga qarab 10-12 minutga ham, 1 soatga ham Mo'ljallangan bo'lishi mumkin. Sinfdan tashqari ishlar shakl va turlarining ko'p xilligiga qarab Mazmunining turli tumanligi bilan xarakterlanadi. Maktab amaliyotida Matematikadan sinfdan tashqari mashg'ulotlarning ushbu turlari uchraydi: Matematik o'n minutliklar, soatliklar va qiziqarli matematika kechalari, Matematika to'garaklari, ertaliklari, viktorinalar, konkurslar, olimpiadalar.

Shuningdek, sinfdan tashqari ishga matematikadan gazeta chiqarish, matematika Burchaklarini rasmiylashtirishlar ham kiradi. Oldin 1-sinfda sinfdan tashqari ishlar qanday tashkil qilinishi va O'tkazilishini qarab chiqamiz. Bu sinfdan sistemali ishning asosini matematik o'n Minutliklar tashkil qiladi. Odatda, o'n minutliklar haftasiga bir marta butun sinf Bilan o'tkaziladi. O'n minutliklardagi mashg'ulotlar sinf chegarasidan tashqariga Chiqishi juda muhimdir. Topshiriqlar darslarda beriladigan oddiy matematik topshiriqlarga o'xshash bo'lmasligi kerak: topshiriqlarning mazmunlari bolalarga tushunarli qiyinlik darajalari

bolalarga mos bo'lishi kerak: javoblar tez topilishi kerak, agar hisoblashlar zarur bo'lsa, ular faqat og'zaki bajarilishi kerak.

Qiziqarli matematika soati darsdan keyin sinfning hamma o'quvchilari bilan o'tkaziladi. 1-sinfda bu mashg'ulotlar epizodik ravishda o'tkaziladi. 2-3-Sinflarda sistemali ravishda (ammo oyiga 1-2 martadan ko'pmas) o'tkaziladi, Chunki ularni o'tkazishga ko'p vaqt talab qilinadi. Mashg'ulotning davomiyligi 1-Sinfda 20-25 minut, 2-sinfda 25-35 minut 3-sinfda 35-40 minut, 4-sinfda 40-45 Minut. Mashg'ulot o'tkazish uchun har hil qiziqarli arifmetik va geometrik Mazmunli masalalar, qiyinroq masalalar, hazil masalalar, masalalar tuzishga doir Masalalar, qiziqarli kvadratlar, rebuslar, topishmoqlar va boshqalar material Bo'lib hizmat qiladi.

Sinfdan tashqari ishlarni samarali tashkil etish uchun bir nechta bosqichlarga e'tibor qaratish zarur. Birinchi navbatda, maqsadni aniq belgilash muhimdir. Har bir tadbir o'quvchilarning qanday bilim, ko'nikma va fazilatlarini rivojlantirishini aniqlash asosida rejalashtirilishi kerak. Masalan, ilmiy eksperimentlar va tajribalar o'quvchilarning fan bo'yicha bilimlarini mustahkamlashga xizmat qilsa, ijodiy loyihalar ularning fikrlash va ijodiy yondashuvini rivojlantiradi. Sport va sog'lom turmush bilan bog'liq tadbirlar esa jismoniy va ruhiy salomatlikni ta'minlash bilan birga, raqobat va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini shakllantiradi.

Ikkinchi bosqich faoliyat turini tanlash. Sinfdan tashqari ishlar turlicha bo'lishi mumkin: o'quviy, ijodiy, sport, madaniy yoki loyiha ishlari. O'quviy tadbirlar nazariy bilimlarni amaliyot bilan mustahkamlashga qaratilgan bo'lib, o'quvchilarda mustaqil fikrlash va muammo yechish qobiliyatini rivojlantiradi. Ijodiy tadbirlar esa talabaning o'z fikrini ifodalash va yangi g'oyalar yaratish imkonini beradi. Madaniy va jamiyat bilan bog'liq tadbirlar muzeyga sayohat, teatr tomoshalari yoki tabiat kuzatuvlari o'quvchilarda dunyoqarashni kengaytiradi, ularni ijtimoiy hayotga tayyorlaydi.

Uchinchi bosqich reja tuzish. Har bir sinfdan tashqari ish aniq reja asosida tashkil etilishi lozim. Rejada vaqt, joy, ishtirokchilar soni, zarur materiallar va faoliyatning bosqichlari ko'rsatiladi. Masalan, tadbir boshlanishidan oldin qisqa kirish qismi orqali mavzu bilan tanishtirish, asosiy qismda vazifa yoki faoliyatni bajarish va yakuniy qismda natijalarni muhokama qilish rejalashtiriladi. Reja tuzishda xavfsizlik choralari va vaqtni to'g'ri taqsimlash ham muhim ahamiyatga ega.

To'rtinchi bosqich faoliyatni o'tkazish. Tadbir jarayonida o'qituvchi yoki tashkilotchi rahbar sifatida faoliyatni boshqaradi, ishtirokchilarni rag'batlantiradi va muammolarni hal qiladi. Faoliyat davomida talabalarga erkinlik berish, ularni ijodiy fikrlashga undash va faol ishtirokini ta'minlash zarur. Yakuniy qismda natijalarni muhokama qilish va talabalarning faoliyatini baholash muhimdir. Bu orqali o'quvchilar o'z muvaffaqiyatlarini ko'radi, xatolarini tushunadi va kelajakda faoliyatini yaxshilashga harakat qiladi.

Beshinchi bosqich baholash va tahlil. Har bir sinfdan tashqari ish natijasida o'quvchilarning faolligi, ijodiy yondashuvi va bilim darajasi baholanadi. Shu bilan birga, tadbir davomida yuzaga kelgan qiyinchiliklar, muvaffaqiyatlar va takliflar qayd etilib, keyingi tadbirlar uchun tavsiyalar ishlab chiqiladi. Baholash jarayoni o'quvchilarni rag'batlantirish va ularni faoliyatga qiziqtirishning muhim qismi hisoblanadi.

Shu tarzda, sinfdan tashqari ishlarni tizimli tashkil etish nafaqat o'quvchilarning bilimini rivojlantiradi, balki ularni jamiyatga tayyorlaydi, ijtimoiy va jismoniy ko'nikmalarini

mustahkamlaydi. Zamonaviy ta'lim tizimida sinfdan tashqari ishlar o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, qiziqishlarini aniqlash va ijodiy qobiliyatlarini oshirish imkonini beradi. Shu sababli, o'qituvchi va maktab rahbariyati sinfdan tashqari ishlarni rejalashtirishda innovatsion yondashuvlarni qo'llashi, o'quvchilarning qiziqish va ehtiyojlarini inobatga olishi lozim.

Xulosa: Sinfdan tashqari ishlar o'quv jarayonining ajralmas va muhim qismi hisoblanadi. Darslar orqali o'quvchilarga nazariy bilimlar berilsa-da, ularning ijodiy, amaliy va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish uchun sinfdan tashqari ishlar zarur bo'ladi. Ushbu tadbirlar o'quvchilarning bilimini mustahkamlash, ularni qiziqtirish va faoliyatga jalb qilish imkonini yaratadi. Shuningdek, sinfdan tashqari ishlar o'quvchilarda mustaqil fikrlashni, muammolarni hal qilishni va ijodiy yondashuvni shakllantirishga yordam beradi. Bu esa ularning shaxsiy rivojlanishiga, o'z qobiliyatlarini kashf etish va rivojlantirishga xizmat qiladi.

Sinfdan tashqari ishlar turlicha bo'lishi mumkin: o'quviy, ijodiy, sport, madaniy va loyiha ishlari. O'quviy tadbirlar o'quvchilarga nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiq etish imkonini beradi. Masalan, ilmiy tajribalar, viktorinalar va fan bo'yicha mini-laboratoriya ishlari o'quvchilarning ilmiy fikrlash va muammolarni yechish qobiliyatini oshiradi. Ijodiy tadbirlar esa talabalarning fikrini erkin ifodalash, yangi g'oyalar yaratish va estetik didini rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, sport va sog'lom turmush bilan bog'liq faoliyatlar jismoniy rivojlanish, raqobat va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini shakllantiradi. Madaniy tadbirlar, masalan, muzey yoki teatrga sayohat, o'quvchilarda dunyoqarashni kengaytiradi va ularni ijtimoiy hayotga tayyorlaydi. Sinfdan tashqari ishlarni samarali tashkil etish uchun bir nechta muhim bosqichlarga e'tibor qaratish kerak. Birinchi navbatda, tadbir maqsadi aniq belgilanishi lozim.

Har bir faoliyat o'quvchilarning qanday bilim, ko'nikma va fazilatlarini rivojlantirishini aniqlash asosida rejalashtiriladi. Ikkinchi bosqich faoliyat turini tanlash, u o'quvchilar xususiyatiga va mavzuga mos bo'lishi kerak. Uchinchidan, reja tuzish zarur. Tadbirning vaqti, joyi, ishtirokchilar soni, zarur materiallar va faoliyat bosqichlari aniqlanishi lozim. To'rtinchidan, faoliyatni o'tkazish jarayonida o'qituvchi talabalarning faol ishtirokini ta'minlashi, ularni rag'batlantirishi va ijodiy fikrlashga undashi muhimdir. Yakuniy qismda natijalarni muhokama qilish va baholash orqali o'quvchilar o'z muvaffaqiyatlarini ko'radi, xatolarini tushunadi va kelajakdagi faoliyatini yaxshilashga intiladi.

Bundan tashqari, sinfdan tashqari ishlar talabalarning shaxsiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Ular o'z qiziqishlarini aniqlash, o'zlarini turli faoliyat sohalarida sinab ko'rish va yangi ko'nikmalarni egallash imkoniga ega bo'ladilar. Shu bilan birga, bu tadbirlar ularni mas'uliyatli, tartibli va mustaqil qaror qabul qiladigan shaxs sifatida shakllantiradi. Sinfdan tashqari ishlar orqali o'quvchilar jamiyat hayotiga tayyorlanadi, ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi va shaxsiy muvaffaqiyatga erishish imkoniyatini oshiradi.

Shu bilan birga, zamonaviy ta'lim tizimida sinfdan tashqari ishlar o'qituvchi va maktab rahbariyatining innovatsion yondashuvini talab qiladi. Tadbirlarni rejalashtirishda o'quvchilarning qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olish, ularni faol va ijodiy ishlashga undash muhimdir. Bu orqali nafaqat o'quvchilarning bilim darajasi oshadi, balki ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishi ham ta'minlanadi. Xulosa qilib aytganda, sinfdan tashqari ishlar ta'lim jarayonining ajralmas qismi bo'lib, ular o'quvchilarning ilmiy, ijodiy, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Ularni tizimli va maqsadli tashkil etish orqali o'quvchilarni faol, qiziqishli va ijodiy faoliyatga jalb qilish mumkin. Shu sababli, har bir ta'lim muassasasi sinfdan

tashqari ishlarni faol va samarali tashkil etishga alohida e'tibor qaratishi lozim. Sinfdan tashqari ishlar orqali ta'lim jarayoni nafaqat bilim berish, balki shaxsni har tomonlama rivojlantirish, uning qobiliyatlarini oshirish va jamiyatga tayyorlash jarayoni sifatida yanada boy va samarali bo'ladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Matnazarova K.O "Tarbiyaviy ishlar metodikasi" darslik Toshkent 2014
2. Munavvarov A.K. «Oila pedagogikasi». – T.: O'qituvchi, 1994, – 112 b. 3.
3. Mirqosimov M. "Maktabni boshqarishning nazariy va pedagogik asoslari". T.1996 y. 15.
4. Abduhodirov A.A va boshq. "Ta'limda innovatsion texnologiyalar". Iste'dod Jamg'armasi, 2008, - 45 b
5. Jo'rayev A. "Tarbiyaviy darslar o'tish". – T.: O'qituvchi – 2010